Puheenjohtaja, oikeusneuvos Tatu Leppänen 24.10.2018

Tuomarinvalintalautakunta

Eduskunnan lakivaliokunnalle

HE 136/2018 vp Tuomioistuinvirastoa koskevaksi lainsäädännöksi

Yleistä

Tuomarinvalintalautakunta kannattaa ehdotetun Tuomioistuinviraston perustamista. Erillinen keskusvirasto korostaisi tuomioistuinlaitoksen riippumattomuutta ja tehostaisi tuomioistuinten valtakunnallisten hallintotehtävien hoitamista. Tärkeää on, että viraston ylin päättävä toimielin olisi tuomarienemmistöinen johtokunta. Uudistuksen onnistuminen käytännössä edellyttää viraston riittävää resursointia, mikä ei kuitenkaan saa tapahtua tuomioistuinten varsinaisen lainkäytön kustannuksella.

Tuomarinvalintalautakunta ottaa lähemmin kantaa vain niihin ehdotuksiin, jotka koskevat lautakuntaa itseään. Yleisesti ottaen lautakunta kannattaa ehdotuksia.

Lautakunnan organisointi

Tuomarinvalintalautakunnan riippumattoman aseman kannalta on tärkeää, että lautakunta toimisi edelleenkin itsenäisesti, myös suhteessa perustettavaan virastoon. Tähän liittyen perusteltua on, että lautakunta jatkossakin itse nimittäisi sekä päätoimisen lakimiessihteerinsä että mahdolliset tilapäiset, sivutoimiset esittelijät (ehdotettu tuomioistuinlain 20 luvun 6 §). Viimeksi mainitut ovat olleet tarpeellisia yksittäisissä asioissa lähinnä sihteerin esteellisyyksien vuoksi.

Toimistosihteeriresurssien tarkoituksenmukaiseksi käyttämiseksi ja lautakunnan toiminnan haavoittuvuuden välttämiseksi on perusteltua, että Tuomioistuinvirasto huolehtisi tulevaisuudessa lautakunnan muiden sihteeripalveluiden järjestämisestä.

On myös hyväksyttävää, että lautakunnan sihteeristö toimisi Tuomioistuinviraston yhteydessä. Tämä kuitenkin edellyttää, että virasto sijoitetaan tehdyn päätöksen mukaisesti pääkaupunkiseudulle. Sekä lautakunnan puheenjohtajan ja sihteerin viikottainen yhteistyö että lautakunnan kokousten järjestäminen edellyttävät, että lautakunta toimii lähellä keskeisiä yhteistyökumppaneita ja hyvien liikenneyhteyksien varrella.

Tuomarin nimittämismenettely

Tuomarinvalintalautakunta kannattaa myös ehdotusta siitä, että tuomarin viran haettavaksi julistamiseen liittyvistä käytännön toimista sekä ansioyhteenvetojen laatimisesta huolehtisi jatkossa Tuomioistuinvirasto (ehdotettu tuomioistuinlain 11 luvun 5 §). Hakumenettelyn keskittämisellä varmistettaisiin menettelyn yhdenmukaisuus, ja nimittämismenettely voisi myös nopeutua.

Tuomarinvalintalautakunnan ohjeet

Tuomioistuinlain voimassa olevan 11 luvun 11 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuimen lausunnosta tulee ilmetä tuomioistuimen perusteltu käsitys hakijoiden ansioista ja pätevyydestä sekä keskinäisestä paremmuudesta täytettävänä olevaan virkaan. Tuomarinvalintalautakunta voi tarvittaessa antaa tarkempia ohjeita lausunnon sisällöstä.

Tuomioistuinten hakijoista antamilla lausunnoilla on tuomarin viran täytössä keskeinen merkitys, ja ne ovat lautakunnan harkinnan ja päätöksenteon pohjana. Lautakunta onkin antanut tuomioistuimille laissa tarkoitetut ohjeet tuomareiden nimitysasioiden valmistelusta ja tuomioistuinten lausunnoista. Ohjeita on päivitetty viimeksi 30.1.2017 tuomioistuinlain voimaantulon johdosta. Ohjeet ovat olleet käytännössä tärkeät, koska niillä on pystytty ohjaamaan tuomioistuinten lausuntojen laatimista siten, että lausunnot mahdollisimman hyvin täyttäisivät tarkoituksensa ja olisivat hakijoille tasapuolisia.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan nyt jostakin syystä, että em. säännös lautakunnan ohjeista poistettaisiin laista (tuomioistuinlain ehdotettu 11 luvun 11 §:n 2 momentti). Tämä ehdotus on uutuus, koska sitä ei ollut tuomioistuinvirastotoimikunnan mietinnössä eikä myöskään lausunnolla olleessa 4.5.2018 laaditussa luonnoksessa hallituksen esitykseksi. Ehdotus ei siis ole ollut lainkaan keskustelun kohteena. Hallituksen esityksen perustelujen (s. 50) mukaan säännös poistettaisiin ”tarpeettomana”, koska tuomarinvalintalautakunta voi tehtävänsä alalla antaa ohjeita ilman erityistä valtuutusta.

Vaikka ehdotuksella ei siten nähtävästi tarkoiteta asiallista muutosta nykytilaan, tuomarinvalintalautakunta vastustaa mainitun nimenomaisen säännöksen poistamista laista. On otettava huomioon, että kysymys on lautakunnan riippumattomille tuomioistuimille antamista ohjeista. Nimenomainen säännös asiasta laissa on antanut lautakunnalle selkänojaa, kun se on toiminnassaan edellyttänyt ohjeita noudatettaviksi. Säännöksen yhtäkkiselle poistamiselle ei juuri ole esitetty perusteluja. Tuomarinvalintalautakunta katsoo, että tuomioistuinlain 11 luvun 11 §:n 2 momentti tulee säilyttää nykyisessä muodossaan.

Vastaava muutos (tuomioistuinlain 11 luvun nykyiseen 11 §:n 3 momenttiin nähden) ehdotetaan hallituksen esityksessä tehtäväksi 11 luvun 5 §:n 2 momenttissa, jonka mukaan ansioyhteenvetoa ei enää tarvitsisi laatia lautakunnan ohjeiden mukaisesti. Kuitenkin perustelujen (s. 49) mukaan virasto laatisi ansioyhdistelmän tuomarinvalintalautakunnan ohjeiden mukaisesti. Tässäkin kohdassa säännös on vastaavasti perusteltua säilyttää tältä osin nykyisellään.